

تحولات در اروپای شرقی (۲)

روابط اقتصادی ایران و اروپای شرقی

نوشته: محمد صادق جنان صفت

- موافقت‌نامه‌های همکاری و فنی و اقتصادی نوع دیگری از موافقت‌نامه‌های بازرگانی به شمار می‌روند و در این موافقت‌نامه‌ها طرح مخصوصی برای اجرا مورد توافق طرفین قرار می‌گیرد.
- کشورهایی که در حال حاضر با ایران موافقت‌نامه‌های فنی و اقتصادی منعقد کرده‌اند عبارتند از شوروی، رومانی، چک اسلواکی، مجارستان، لهستان، بلغارستان، جمهوری دموکراتیک آلمان.

● قبل از انقلاب اسلامی

در اواخر دهه ۱۳۴۰ و در اوایل دهه ۱۳۵۰ دولت ایران در روابط بازرگانی خود تغییراتی داد. بدین ترتیب که با انعقاد موافقت نامه های بازرگانی و پروتکل های همکاری های فنی و اقتصادی با کشورهای سوسیالیستی، راه جدیدی را در بازرگانی خود باز کرد. نکته مهم در این موارد این بود که این معاملات به صورت پولی به اجراء در نمی آمد، بلکه بر اساس معاملات تهاتری بود و هدف از این عمل همانطور که در برنامه چهارم عمرانی آمده است:

«تنوع بخشیدن به کالاهای صادراتی، به منظور عبور از مرحله کشورهای صادر کننده مواد اولیه به کشورهای صادر کننده مواد ساخته شده، به خاطر مخاطراتی که اتکاء به درآمد نفت دارد می باشد» و همچنین اضافه شده است که «با ابتکاراتی که در اواخر برنامه سوم از استفاده از بازارهای بلوک شرق به عمل آمده است، باعث گردیده که پیشرفت های شگرفی در زمینه تنوع کالاهای صادراتی نصیب ایران گردد.»

● انواع موافقت نامه های تهاتری و مشخصات آنها

● موافقت نامه های بازرگانی تهاتری

موافقت نامه های بازرگانی تهاتری، موافقت نامه های دوجانبه ای هستند که بین ایران و کشورهای اروپای شرقی منعقد شده است. در این گونه موافقت نامه ها، خطوط کلی و اصلی نحوه مبادلات ایران با کشورهای طرف موافقت نامه تعیین می شود و غالباً از لحاظ محتوی و شکل کم و بیش شبیه یکدیگرند و موارد زیر را در بر می گیرند: مدت موافقت نامه، فهرست و مقدار کالا، منع صدور مجدد.

● موافقت نامه های همکاری فنی و اقتصادی

موافقت نامه های همکاری و فنی و اقتصادی نوع دیگری از موافقت نامه های بازرگانی به شمار می روند، لکن تفاوت آنها با موافقت نامه های بازرگانی آن است که این موافقت نامه ها برای اجرای طرح مخصوصی که مورد توافق طرفین قرار می گیرد (مثلاً کارخانه ذوب آهن که بین ایران و شوروی به توافق رسید) منعقد می شود و در اجرای آن معمولاً اعتباری با بهره ناچیز و مدت بازرداخت طولانی واگذار می شود.

● موافقت نامه های بازرگانی تهاتری برحسب کشورها

کشورهایی که در حال حاضر با ایران موافقت نامه های فنی و اقتصادی منعقد کرده اند عبارتند از شوروی، رومانی، چکسلواکی، مجارستان، لهستان، بلغارستان، جمهوری دمکراتیک آلمان. ذیلاً هر یک از موافقت نامه های فوق به تفکیک مورد بررسی قرار می گیرد.

● موافقت نامه های بازرگانی تهاتری

● موافقت نامه های بازرگانی ایران و شوروی روابط بازرگانی ایران با شوروی بعد از تأسیس دولت سوسیالیستی دارای ۲ مرحله است:

مرحله اول، تهیه مقدمات برای ایجاد روابط بازرگانی بین طرفین است که در ۱۹۲۳ با امضای اولین قرارداد بازرگانی بین ایران و شوروی آغاز می شود و به ترتیب در سال های ۱۹۲۷، ۱۹۳۱ و ۱۹۴۰ تجدید می شود. قرارداد (۱۹۴۰) مبنای بازرگانی ایران و شوروی تا سال ۱۳۶۱ است. مرحله دوم که آغاز مرحله مبادلات به صورت تهاتری است، در ۱۹۶۴ آغاز شده در ۲۰ ژوئن ۱۹۶۴ اولین موافقت نامه طویل المدت مبادله کالا

بین ایران و شوروی به امضاء رسید. مبادله کالا بین ایران و شوروی قبل و بعد از این قرارداد تفاوت هایی چشمگیر از نظر نوع کالا و ارزش مبادلات دارد که با هم قابل مقایسه نیست.

● موافقت نامه های بازرگانی ایران و رومانی

رومانی بعد از شوروی بزرگ ترین مقام را در بازرگانی تهاتری با ایران دارد. مبنای تجارت ایران و رومانی به موافقت نامه ۱۳۴۳ برمی گردد که اصول تجارت بین دو کشور را پایه ریزی کرد. تا ۱۳۶۱ مبنای بازرگانی ایران و رومانی بر اساس موافقت نامه منعقد شده در ۱۹۷۲ بود که مدت اعتبار آن ۵ سال است. ولی اعتبار مزبور خود به خود قابل تمدید است مگر اینکه یکی از طرفین تقاضای فسخ آن را کند.

● موافقت نامه های بازرگانی ایران و بلغارستان

اولین موافقت نامه این دو کشور در ۱۳۴۶ به مدت یک سال منعقد شد و از آن تاریخ تاکنون موافقت نامه های متفاوتی در تاریخ های مختلف بین دو کشور بسته شده است. آخرین موافقت نامه

جدول شماره (۱) ارزش مبادله کالا بین ایران و شوروی در سالهای ۱۳۴۹-۱۳۵۶ (ارقام به میلیون دلار)

سال	۱۳۴۹	۱۳۵۰	۱۳۵۱	۱۳۵۲	۱۳۵۳	۱۳۵۴	۱۳۵۵	۱۳۵۶
صادرات	۶۳	۶۹	۱۰۳	۱۰۲	۹۴/۵	۱۱۰/۵	۷۹	۱۳۲/۵
واردات	۱۳۰/۷	۱۴۱/۶	۷۰	۲۱۴/۵	۲۷۱	۱۶۷	۱۱۷	۲۷۱

مأخذ: آمار بازرگانی ایران، گزارش وزارت بازرگانی

جدول شماره (۲) - ارزش مبادله کالا بین ایران و رومانی سالهای ۱۳۴۹-۱۳۵۶ (ارقام به میلیون دلار)

سال	۱۳۴۹	۱۳۵۰	۱۳۵۱	۱۳۵۲	۱۳۵۳	۱۳۵۴	۱۳۵۵	۱۳۵۶
صادرات	۱	۹/۵	۶/۷	۱۴	۱۳	۱۰	۱۳/۵	۴
واردات	۳۱/۲۰	۳۹/۹	۳۳/۷	۲۷/۵	۵۸/۵	۱۶۵	۱۲۷/۵	۱۹۱/۵

مأخذ: همان پیشین

جدول شماره (۳) جدول ارزش مبادله کالا بین دو کشور ایران و بلغارستان - سالهای ۱۳۴۹-۱۳۵۶ (ارقام به میلیون دلار)

سال	۱۳۴۹	۱۳۵۰	۱۳۵۱	۱۳۵۲	۱۳۵۳	۱۳۵۴	۱۳۵۵	۱۳۵۶
صادرات	۲	۰/۳	۰/۲	۱/۵	۲/۵	۲/۵	۳/۵	۱/۵
واردات	۵/۴	۴	۴	۹	۲۴	۲۲/۵	۲۹/۵	۷۰

مأخذ: همان پیشین

● آمار و ارقام موجود نشان می‌دهد که در سال ۱۳۶۱ سهم بازار مشترک در صادرات کالا به ایران تقریباً کمی بیش از ۴۰ برابر سهم دول سوسیالیست است.

● آقای هاشمی رفسنجانی از ۳۰ خرداد تا ۲ تیر ۱۳۶۸ از شوروی دیدار رسمی به عمل آورد و قرارداد اقتصادی، فنی مهمی با این کشور به امضاء رساند که یکی از موارد آن تولید انرژی متکی بر احداث نیروگاه‌ها و سدهای مختلف به ظرفیت نهایی ۷ تا ۸ هزار مگاوات است.

● آخرین قرارداد از نوع موافقت‌نامه‌های فنی و اقتصادی با دول اروپای شرقی موافقت‌نامه‌ای است ۱۰ ساله بین ایران و رومانی که در سال ۱۳۶۸ بسته شده و تا ۱۳۷۹ برابر با ۲۰۰۰ میلادی اعتبار دارد.

● شکست دول اروپای شرقی و عملکرد ضعیف دولت در ایران طی دهه گذشته ممکن است فرصت را در اختیار کسانی قرار دهد که خواهان عدم دخالت دولت در امور اقتصادی هستند و معتقد به نوعی لیبرالیسم اقتصادی می‌باشند.

● موافقت‌نامه‌های بازرگانی تهاتری بین ایران و لهستان تاریخ قراردادهای منعقد شده به ترتیب زیر است:

اولین قرارداد در ۱۳۳۰ منعقد شد که منجر به مبادله کالا نشد. در ۱۳۵۴ قرارداد تازه‌ای منعقد شد که مدت انقضای آن سال ۱۹۷۹ بود، ولی تا سال ۱۳۶۱ خودبه‌خود تمدید شده است.

● موافقت‌نامه‌های همکاری فنی و اقتصادی

● ایران و شوروی:

اولین موافقت‌نامه به شکل فوق بین دو کشور در ۱۳۴۱ در زمینه‌های ساختمان سد و کانال انحرافی در رودخانه مرزی ارس:

جدول شماره (۴) ارزش مبادله کالا بین ایران و آلمان شرقی در سالهای ۱۳۴۹-۱۳۵۶ (ارقام به میلیون دلار)

سال	۱۳۴۹	۱۳۵۰	۱۳۵۱	۱۳۵۲	۱۳۵۳	۱۳۵۴	۱۳۵۵	۱۳۵۶
صادرات	۰/۵	—	۰/۱	۲/۵	۱	۳	۲/۵	۴
واردات	۰/۵	۰/۲	۰/۷	۱	۲/۵	۹	۷	۱۷

مأخذ: همان پیشین

جدول شماره (۵) ارزش مبادله کالا بین ایران و چکسلواکی، بین سالهای ۱۳۴۹-۱۳۵۶ (ارقام به میلیون دلار)

سال	۱۳۴۹	۱۳۵۰	۱۳۵۱	۱۳۵۲	۱۳۵۳	۱۳۵۴	۱۳۵۵	۱۳۵۶
صادرات	۱۵	۱۴/۵	۲۱/۵	۱۱/۵	۱۰	۱۰/۵	۱۰	۹
واردات	۲۱	۲۸/۲	۲۴/۴	۲۳	۲۹	۲۴/۵	۷۰/۵	۹۵

مأخذ: همان پیشین

جدول شماره ۶ ارزش مبادله کالا بین ایران و مجارستان در سالهای ۱۳۴۹-۱۳۵۶ (میلیون دلار)

سال	۱۳۴۹	۱۳۵۰	۱۳۵۱	۱۳۵۲	۱۳۵۳	۱۳۵۴	۱۳۵۵	۱۳۵۶
صادرات	۱۴	۸	۱۳	۱۳/۵	۱۳	۲۳	۱۵	۲۱/۵
واردات	۱۴/۳	۱۴/۵	۱۳/۲	۲۱	۱۹	۳۴/۵	۲۰	۵۷

مأخذ: همان پیشین

جدول شماره ۷ ارزش مبادله کالا بین ایران و لهستان مابین سالهای ۱۳۴۹-۱۳۵۶ (میلیون دلار)

سال	۱۳۴۹	۱۳۵۰	۱۳۵۱	۱۳۵۲	۱۳۵۳	۱۳۵۴	۱۳۵۵	۱۳۵۶
صادرات	۵/۵	۵	۴	۱۰	۶	۹	۱۳/۵	۸/۵
واردات	۵/۱	۵/۱	۶/۲	۱۵	۲۲	۶۲	۸۰	۲۵/۵

مأخذ: همان پیشین

(تا ۱۳۶۱) بین دو کشور در ۱۹ مه ۱۹۸۷ به مدت ۵ سال با اشاره به تمدید خودبه‌خود آن به امضاء طرفین رسید.

● موافقت‌نامه‌های بازرگانی ایران و آلمان شرقی اولین قرارداد در ۱۳۵۲ بین طرفین منعقد گردید.

● موافقت‌نامه‌های بازرگانی ایران و چکسلواکی

مبادلت تجاری بین ایران و این کشور به صورت تهاتری از سال ۱۳۳۱ با انعقاد اولین قرارداد که مدت آن یکسال بود، آغاز شد و تا سال ۱۳۳۴ سال به سال تمدید شد. ۱۳۴۷ موافقت‌نامه جدیدی بین طرفین منعقد شد. آخرین قرارداد (تا ۱۳۶۱) منعقد شده بین طرفین در ۱۹۷۳ است که خودبه‌خود قابل تمدید است، مگر اینکه یکی از طرفین مایل به فسخ آن باشد.

● موافقت‌نامه‌های بازرگانی تهاتری بین ایران و مجارستان

اولین قرارداد بین دو کشور در ۱۳۳۰ به مدت یکسال منعقد شد، در ۱۳۳۴ مجدداً موافقت‌نامه‌ای بین طرفین منعقد شد. در ۱۳۴۵ موافقت‌نامه دیگری بین طرفین به مدت ۳ سال بسته شد. آخرین موافقت‌نامه (تا ۱۳۶۱) در ۱۹۷۵ به امضاء طرفین رسید که مدت آن ۳ سال بود که بر طبق مفاد موافقت‌نامه، خودبه‌خود قابل تمدید است.

- ساختمان کارخانه پرورش ماهی و لایروبی مرداب انزلی
 - ساختمان انبارهای سیلو.
 دومین موافقت نامه بین دو کشور مربوط به ۱۳۴۴ است و قرار بود در زمینه های زیر همکاری شود:
 - تأسیس کارخانه ذوب آهن
 - احداث شاه لوله گاز
 - تأسیس کارخانه ماشین سازی
 سومین موافقت نامه در ۱۳۴۶ و مربوط به فروش سالانه ۲۰ میلیارد متر مکعب گاز ایران به شوروی است و در همان سال قرارداد فنی دیگری به امضاء رسید که قرار شد شوروی جهت ساختمان و توسعه سیلو در ایران فعالیت کند.
 در تیر ماه ۱۳۴۷ قرارداد دیگری مشتمل بر تعهد شوروی در زمینه های زیر به امضاء دو طرف رسید:
 - توسعه کارخانه ذوب آهن (مرحله دوم)
 - ساختن کارخانه ذوب سرب و ترمیم و تجدید ساختمان راه آهن جلفا و تبریز.

● موافقت نامه های همکاری فنی و اقتصادی ایران و رومانی
 اولین موافقت نامه این دو کشور در ۱۹۶۵ منعقد شد که به موجب آن رومانی موافقت کرد در ازای خرید نفت از ایران، ماشین آلات و تجهیزات صنعتی به ایران تحویل دهد و در اجرای برنامه های عمرانی، ایران رایاری نماید.
 در ۱۹۶۶ قرارداد دیگری به امضاء طرفین رسید و رومانی متعهد شد که کارخانه ساخت تراکتور در ایران دائر کند. سومین قرارداد در ۱۹۶۷ منعقد و به موجب آن رومانی مبلغ ۳۱ میلیون دلار به منظور خرید دستگاه واگن باری راه، ترانسفورماتور و سایر ماشین آلات و تجهیزات مورد توافق طرفین در اختیار ایران قرار داد.
 در ۱۹۶۸ دو موافقت نامه دیگر به امضاء طرفین رسید که یکی از آنها مکمل موافقت نامه خرید تراکتور بود. در ۱۹۷۶ یادداشت دیگری مبنی بر اینکه ایران متعهد شود سالانه معادل ۶۰ میلیون دلار نفت خام به رومانی صادر کند، به امضاء طرفین رسید.

● موافقت نامه همکاری های فنی و اقتصادی ایران و چکسلواکی
 در ۱۳۴۲ اولین قرارداد بین دو کشور منعقد شد که طی آن چکسلواکی ۱۵ میلیون دلار اعتبار جهت خرید ماشین آلات و تجهیزات از چکسلواکی در اختیار ایران قرار داد. در ۱۹۷۶ طرفین قرارداد ۱۰ ساله ای منعقد کردند که به موجب آن توافق شد که طرفین در زمینه های مختلف - بخصوص در احداث کارخانه های صنعتی و واحدهای کشاورزی و مبادله محصولات تولید شده در واحدهای فوق - به همکاری بپردازند. ایران و این کشور در زمینه های مختلفی همکاری داشته اند، از جمله احداث کارخانه ماشین سازی اراک، کارخانه چینی سازی در قزوین، کارخانه نیشکر در کازرون، هفت تپه و اهواز و کارخانه های مختلف برق.
 ● موافقت نامه های همکاری های فنی و اقتصادی ایران و مجارستان
 در ۱۹۵۶ موافقت نامه ای بین این دو کشور به

امضاء رسید که به موجب آن، مجارستان اعتباری به مبلغ ۱۰ میلیون دلار به منظور خرید کالاهای سرمایه‌ای از مجارستان در اختیار ایران قرار داد. در ۱۹۶۸ موافقت‌نامه دیگری به امضاء طرفین رسید که این بار مجارستان ۴۸ میلیون دلار اعتبار در اختیار ایران قرار داد.

موارد مهمی که مجارستان در چهارچوب همکاری‌های فنی و اقتصادی با ایران همکاری داشته است، عبارتند از: احداث مدارس فنی و حرفه‌ای، تأمین تجهیزات لازم در جهت تکمیل پاره‌ای از طرح‌های مخابراتی، طرح‌های بهداشتی و تأمین دارو و وسایل طبی، احداث مجتمع‌های گوشت، سردخانه و کشتارگاه در نقاط مختلف

● موافقت‌نامه‌های همکاری فنی و اقتصادی ایران و لهستان

مرحله اول: مرحله تحصیل اعتبار از لهستان.
مرحله دوم: تحصیل و اعطای متقابل اعتبار.
مرحله سوم: اعطای وام به لهستان.
در زمینه‌های مزبور قراردادهای مختلفی به ترتیب در تاریخ‌های ۱۹۶۴، ۱۹۷۲ و ۱۹۷۵ بین دو کشور منعقد گردید. همکاری لهستان با ایران غالباً در جهت اجرای طرح‌های مربوط به احداث کارخانه‌های قند بوده است و چند کارخانه قند در شهرهای مختلف از جمله شیروان، فریمان، خوی، کرج و اصفهان احداث کرده است. همچنین در زمینه‌های مربوط به کارخانه ریسندگی و احداث

سردخانه و تصفیه کارخانه فاضلاب با ایران همکاری داشته است.

● موافقت‌نامه‌های همکاری فنی ایران و بلغارستان.

بین ایران و بلغارستان موافقت‌نامه‌هایی در ۲ مرحله در تاریخ‌های زیر منعقد شده است:

در ۱۹۶۷ بلغارستان اعتباری به مبلغ ۱۰ میلیون دلار در اختیار ایران قرار داد. در سال‌های مابین ۱۹۷۳ و ۱۹۷۴ طرح‌هایی که بلغارستان در اجرای آنها با ایران همکاری کرده است، اغلب در زمینه‌های کشاورزی و به خصوص موادلینی و دام‌پروری از قبیل کارخانه‌های تهیه پنیر، ایستگاه‌های جمع‌آوری شیر و واحدهای پرورش طیور بوده است.

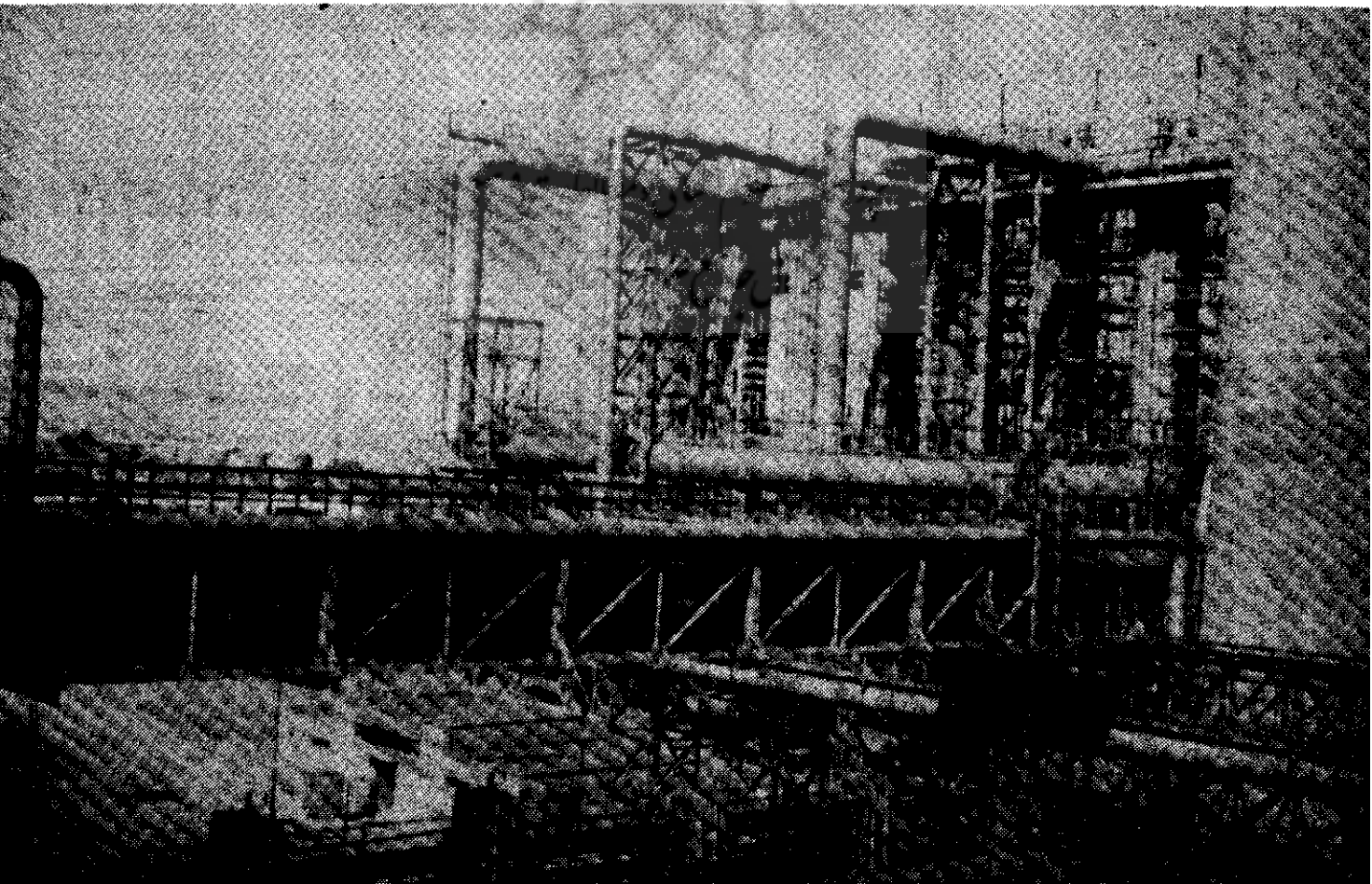
● موافقت‌نامه‌های همکاری فنی و اقتصادی ایران و آلمان شرقی

بین این دو کشور به ترتیب در سال‌های ۱۹۷۶ و ۱۹۷۷ دو قرارداد منعقد شد. آلمان شرقی در زمینه‌های تأمین وسایل راه آهن، وسایل مکانیکی و ایجاد کوره‌های صنعتی با ایران همکاری کرده است.

● روابط بازرگانی، اقتصادی ایران با اروپای شرقی بعد از انقلاب اسلامی

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و مشخص شدن

خطوط کلی سیمای آن در جهت گیری‌های سیاسی و به خصوص بعد از تسخیر سفارت آمریکا در تهران، دنیای غرب دریافت که نمی‌تواند انتظار رابطه‌ای همانند قبل از انقلاب با ایران داشته باشد و به همین منظور، خصومت تقریباً پنهان خود را علنی کرد و جهت مجروح نگاهداشتن انقلاب به هر وسیله‌ای زحمله به تحریم اقتصادی یکپارچه‌ای دست یازید، با این حرکت دنیای سرمایه‌داری انتظار می‌رفت که سمت‌گیری اقتصادی ایران از جهت رابطه با جهان خارج بیشتر به سوی کشورهای سوسیالیستی و جهان سوم چرخش داشته باشد و در این میان، کشورهای اروپای شرقی به دلیل ساخت اقتصادی قوی‌تر در فن تولید و تکنولوژی از اهمیت بیشتری برخوردار بودند. شواهد موجود حاکی از آن است که پیوندهای اقتصادی ایران با اروپای شرقی - چه به لحاظ شکل و چه به لحاظ اندازه - تغییرات مورد انتظار را نداشته است، بدین معنی که شرکای تجاری، اقتصادی ایران بعد از انقلاب اسلامی بیشتر همان کشورهای سرمایه‌داری باقی ماندند و فقط آمریکا از این لیست خارج شد و آلمان، ژاپن، انگلستان، ترکیه و کره جنوبی عمده‌ترین صادرکنندگان کالا به ایران بعد از انقلاب بوده‌اند و حجم مبادلات ایران با اروپای شرقی گرچه در سال‌های اول انقلاب اندکی بهبود یافت و رشدی ناچیز پیدا کرد، ولی اندازه آن در مقایسه با

کشورهای سرمایه‌داری بسیار کوچک است. به عنوان نمونه «اگر دو سال ۱۳۵۶ و ۱۳۶۱ را که واردات ایران به ترتیب ۱۴/۱ و ۱۱/۸ میلیارد دلار بود، از نظر عمده‌ترین طرف‌های صادرکننده کالا به ایران با یکدیگر مقایسه کنیم، می‌بینیم سهم بازار مشترک از ۴۲/۹ درصد به ۳۶/۸ درصد، کشورهای سوسیالیست طرف قرارداد پاپای از ۵/۹ درصد به ۰/۹ درصد رسیده است»^۱. ارقام فوق نشان می‌دهد که در سال ۱۳۶۱ سهم بازار مشترک در صادرات کالا به ایران تقریباً کمی بیش از ۴۰ برابر سهم دول سوسیالیست است. بی‌گیری چگونگی و مناسبات بازرگانی اقتصادی ایران با اروپای شرقی نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر تحریک بیشتری نسبت به قبل به چشم می‌خورد. در زیر به چند مورد از همکاری‌ها و قراردادهایی که بین ایران و اروپای شرقی منعقد شده است، اشاره می‌شود:

● ایران و شوروی

بنا به دعوت میخائیل گورباچف - دبیرکل کمیته مرکزی حزب کمونیست اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی - آقای هاشمی رفسنجانی در رأس یک هیئت عالی رتبه از ۳۰ خرداد تا ۲ تیر ۱۳۶۸ از شوروی دیدار رسمی به عمل آورد و قرارداد اقتصادی، فنی مهمی با این کشور به امضاء رساند که محورهای مختلف این قرارداد به شرح زیر است:

- تولید انرژی، متکی بر احداث نیروگاه‌ها و سدهای مختلف که ظرفیت نهایی این نیروگاه‌ها به حدود ۷ تا ۸ هزار مگاوات بالغ می‌شود و علاوه بر احداث سد «قرقله‌سی» و «خداآفرین» چندین سد بر روی رودخانه‌های مرزی ترک و هریرود پیش‌بینی شده است.

- ایجاد کارخانه‌های شیمیایی، حفاری و اکتشافات نفت در دریای خزر و فروش گاز در دستور کار آینده روابط اقتصادی دو کشور قرار دارد.

- در زمینه ماشین‌سازی و صنایع سنگین نیز علاوه بر مجتمع صنعتی اسفراین که شامل واحدهای بزرگ ریخته‌گری و قالب‌سازی است، دو کشور با هم همکاری خواهند داشت.

- حمل و نقل دریایی، جاده‌ای، راه‌آهن، انرژی اتمی، ماهواره‌های مخابراتی و توسعه توریسم از دیگر موارد عمده این قرارداد است. همچنین سقف مبادلات طرفین طی سال آتی به یک میلیارد دلار افزایش خواهد یافت.^۲

● ایران و چکسلواکی

پروتکل جدید همکاری‌های بین دو کشور در خرداد ۱۳۶۸ منعقد گردید و رئوس این موافقت‌نامه به شرح زیر است:

● آزادی ویی بندوباری اقتصادی برای کشوری چون ایران که فاقد بازارهای منظم و عقلایی در قسمت‌های مختلف اقتصاد است می‌تواند سم مهلکی باشد و کار بازسازی و نوسازی اقتصاد را به تعطیل درآورد.

● ادغام اقتصاد اروپای شرقی و اروپای غربی دست ما را در مراجعه به بازارهای مختلف بسته‌تر خواهد کرد و انحصاری‌تر شدن بازار عرضه قدرت چانه‌زنی غرب را در مقابل ما افزایش می‌دهد.

● از رهگذر بسط مناسبات با اتحاد شوروی، اروپای غربی می‌تواند به منافع تجاری و اقتصادی بیشتری نائل شود و نظر به اینکه اغلب کشورهای اروپای غربی صادرکننده هستند اروپای شرقی می‌تواند بازار بزرگی با بالقوه‌گی عظیم برای آنان باشد.

● برای نگهداشت و گسترش اقتصادمان بطور حتم نیازمند به استفاده از امکانات بین‌المللی می‌باشیم و تحولات اروپای شرقی مسلماً میزان دستیابی ما به امکانات بین‌المللی را کاهش خواهد داد.

● موافقت‌نامه‌های همکاری فنی و اقتصادی بین ایران و لهستان دارای ۳ مرحله است: مرحله اول: مرحله تحصیل اعتبار از لهستان. مرحله دوم: تحصیل و اعطای متقابل اعتبار. مرحله سوم: اعطای وام به لهستان. شواهد موجود حاکی از آن است که پیوندهای اقتصادی ایران (بعد از انقلاب اسلامی) با اروپای شرقی - چه به لحاظ شکل و چه به لحاظ اندازه - تغییرات مورد انتظار را نداشته است، بدین معنی که شرکای تجاری ایران بیشتر همان کشورهای سرمایه‌داری باقی ماندند.

- مبادله ۳۰۰ میلیون دلار کالا بین طرفین.
- همکاری در زمینه سیمان، لاستیک، نیروگاه، ماشین ابزار و معدن.
- طرف چکسلواکی متعهد شده است که در حدت ۶ واحد بزرگ پتروشیمی، دو کارخانه لاستیک‌سازی جمعا به ظرفیت ۴۰ هزار تن و ساخت نیروگاه با ایران همکاری کند.
- طرف چکسلواکی همچنین نسبت به مدرنیزه کردن کارخانجات قند ذفول، کارون، میان‌دوآب، تربت حیدریه، قهستان و هفت تپه اقدام خواهد کرد.
- چکسلواکی همچنین آمادگی خود را برای تولید ۱۱ نوع ماشین ابزار در مشهد اعلام کرد.
- قرار شده است که ایران صادرات کالاهای غیرنفتی به چکسلواکی داشته باشد از جمله صدور کفش، تلویزیون رنگی، اتومبیل و مواد اولیه معدنی.^۳
- فهرست بعضی از قراردادهای همکاری‌های تجاری، فنی و اقتصادی ایران و اروپای شرقی از ۱۳۶۶ به بعد به قرار زیر است:
- اجلاس مشترک ایران و یوگسلاوی در بهمن ۶۷ در بلگراد.
- اجلاس مشترک ایران و رومانی در بهمن ۶۷ در بخارست.
- اجلاس مشترک ایران و بلغارستان در خرداد ۶۶ در صوفیه.
- اجلاس مشترک ایران و آلمان شرقی در تیر ماه ۶۶ در برلن شرقی.
- اجلاس مشترک ایران و مجارستان در خرداد ۶۷ در تهران.
- اجلاس مشترک ایران و مجارستان در خرداد ۶۸ در بوداپست.
- اجلاس مشترک ایران و لهستان در اسفند ماه ۶۷ در تهران.^۴
- موافقت‌نامه اقتصادی، فنی و کشاورزی بین ایران و مجارستان در مرداد ۱۳۶۸.^۵
- و آخرین قرارداد از این دست، موافقت‌نامه‌ای است ۱۰ ساله بین ایران و رومانی که در آذر ماه ۱۳۶۸ بسته شده است و تا ۱۳۷۹ برابر با ۲۰۰۰ میلادی اعتبار دارد.

